

Čiekurs

INFORMATĪVS IZDEVUMS MEŽA ĪPAŠNIEKIEM

2 (50) 2016

KAS APDRAUD ALKŠŅU VESELĪBU?

Meža īpašnieki ir satraukušies par melnalkšņu un baltalkšņu bojājumiem un atsevišķos gadījumos kalšanu, kas novērota vairāk mitrās vietās.

ALKŠŅU SLIMĪBAS IZRAISĪTĀJS SĒNE – *PHYTOPHTHORA ALNI*

Valsts augu aizsardzības dienests (VAAD) konstatējis, ka alkšņi, iespējams, inficējušies ar vienu no agresīvākajām alkšņu slimībām, kuru izraisa sēne *Phytophthora alni*. Par to plašāku informāciju sniedz VAAD nacionālās fitosanitārās laboratorijas eksperte (mikoloģe) **Kristīne Pārumsa**.

Latvijā sastopamas divas alkšņu sugas – melnalksnis (*Alnus glutinosa*) un baltalksnis (*Alnus incana*), kas kopā aizņem apmēram 10% no visiem mežiem un ir ceturta izplatītākā koku suga Latvijā. Pieaugot alkšņu vērtībai un izmantošanas apjomiem Latvijas mežsaimniecībā un kokrūpniecībā, ir

svarīgi apzināties iespējamais risks, kas var ietekmēt alkšņu veselību jeb fitosanitāro stāvokli. Šoreiz runa ir par vienu no agresīvākajām alkšņu slimībām izraisītājam sēnēm – *Phytophthora alni*, kas pirmo reizi Latvijā konstatēta 2015. gadā. Abas alkšņu sugas labprāt aug lauksaimniecībā neizmantojamās zemēs, kā arī mitrās, pārplūstošās vietās, tostarp upju krastos, kas ir viena no riska vietām, kur alkšņiem iespējams inficēties ar *Phytophthora alni*. Slimības simptomus inficētiem alkšņiem var novērot koka vainagam, stumbram un sakņu sistēmai. Infekcijas pakāpe nosaka to, cik uzskatāmi šie simptomi ir vērojami uz koka. Pirmie simptomi, ko var pamanīt, aplūkojot koku no attāluma, ir vainaga izretināšanās, ko iz-

raisa pakāpeniska zaru nokalšana. Inficētajiem kokiem lapas ir krietni mazākas nekā veselajiem. Lapas dzeltē un priekšlaicīgi nobirst. Tā kā infekcijas dēļ koks ir nonācis stresa apstākļos, pastiprināti tiek veidoti čiekuriņi. Infekcijai pastiprinoties, uz stumbra mizas parādās melni nekrotiski plankumi „darvas pleķi”, no kuriem izdalās eksudāts. Biežāk bojātie audi novērojami tuvāk sakņu kaklam, bet ir gadījumi, kad šādi simptomi vērojami arī trīs metru augstumā uz stumbra. Koksnes audi pakāpeniski atmirst un iekrāsojas nedaudz sarkanīgi brūnā līdz tumši brūnā krāsā, veidojot izteiktas robežu līnijas starp veselajiem un atmirušajiem audiem. Laika gaitā eksudējošie plankumi paliek sausi. Bojāto audu rezultātā ir trau-

▶ 2. lpp.

ŠAJĀ NUMURĀ:

AKTUĀLI 1.-2. lpp.

- ◆ Kas apdraud alkšņu veselību?

JAUNUMI 3. lpp.

- ◆ Precizēti atbalsta nosacījumi ieguldījumiem mežā
- ◆ Izsludināta otrā pieteikšanās kārtā uz ES atbalstu mežsaimniecībā

ES ATBALSTS 4. - 7. lpp.

- ◆ “Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā”

VMD INFORMĀCIJA 8. lpp.

- ◆ Statistika par izsniegtajiem sanitārajiem atzinumiem 2015. gadā

NOTIKUMI 9. lpp.

- ◆ Godināti meža nozares gada balvas „Zelta čiekurs” laureāti
- ◆ Vērienīga medību trofeju izstāde Ogrē

PASAULĒ 10. - 11. lpp.

- ◆ Kā saimnieko Tālajos Austrumos?

SAIMNIEKOJAM MEŽĀ 12. - 14. lpp.

- ◆ Baltalkšņu vietā - citas koku sugas
- ◆ Ugunsgrēks - nelūgts viesis mežā

MEŽS VESELĪBAI 15. lpp.

- ◆ Zāļu tējas - visvecākā zāļu forma

INTERESANTI 16. lpp.

- ◆ Kaitīgo organismu un augiem bīstamo organismu apsekojumu programma
- ◆ Izdota grāmata “Mežam velītīti mūži”

cēta ūdensapgāde visam kokam, un var novērot jaunu dzinumumu veidošanos uz alkšņu stumbra vai zariem. Atsevišķos gadījumos uz jaunajiem dzinumumiem attīstās adventīvās saknes. Bieži vien, parādoties izteiktiem simptomiem, koki strauji iet bojā. Tomēr ir novērots, ka atsevišķiem kokiem slimība pāriet hroniskā formā, kad vairāku gadu garumā vērojama lēna un pakāpe-

niska infekcijas pastiprināšanās. *Phytophthora alni* galvenie izplatīšanās veidi ir ar stādāmo materiālu un ūdeni. Saimniekaugs tiek inficēts ar patogēna zoosporām, kuras ir izplatītas upju ūdeņos vai augsnē. Tādā pašā veidā upes ūdens var izplatīt koksnes gabaliņus ar patogēna micēliju. Inficēšanās parasti notiek caur saknēm. Šādā vei-

dā tiek inficēti alkšņi, kas aug upju vai ūdenstilpju krastos vai netālu no tiem. Inficēšanos var arī sekot, ja koki aug pārplūstošās vietās. Ļoti svarīgi stādaudzētāvās un apstādījumos pievērst uzmanību stādāmajam materiālam un ūdenim, kas tiek izmantots stādījumu laistīšanai. Nedrīkst izmantot ūdenskrātuvju ūdeni, kuru krastos vai to tuvumā aug inficēti alkšņi. Inficētos alkšņus ieteicams izzāgēt un šajā vietā stādīt citas sugas kokus.

Foto: K. Pārums, VAAD

Phytophthora alni bojātie koksnes audi

Foto: K. Pārums, VAAD

Phytophthora alni simptomi uz alkšņu stādu stumbriem

Foto: F. Tellier

Phytophthora alni simptomi uz alkšņu stumbriem

Foto: M. Cafiero

Phytophthora alni darvas pleķi uz alkšņu mizas

ALKŠŅU VESELĪBAS PROBLĒMAI UZMANĪBA PIEVĒRSTA JAU AGRĀK

Valsts meža dienests (VMD) veic meža veselības stāvokļa uzraudzību visos Latvijas mežos. Par alkšņu iespējamajiem bojāejas cēloņiem informē VMD Meža un vides aizsardzības daļas vecākā referente **Māra Zadiņa**.

Pēdējā laikā ik gadu sanitāros atzinumus melnalkšņu audžu nociršanai sanitārajā vienlaidus cirtē izsniedz no 20 līdz 30 ha platībā. Visbiežāk melnalkšņu vitalitātes pasliktināšanās saistīta ar mitruma režīma izmaiņām un vējgāzēm, pēdējos gados nav izteikti citi audžu bojāejas cēloņi.

Alkšņu veselības problēmai uzmanība tika pievērsta jau 2009. gadā, kad daudzviet novēroja neparasti skraļus vainagus un, papētot sīkāk, konstatēja iepriekš aprakstītos simptomus uz koka stumbra. Jau tad tika skaidrots iespējamais alkšņu veselības stāvokļa pasliktināšanās cēlonis, par galveno hipotēzi izvirzot *Phytophthora alni* klātbūtni, tomēr VAAD veiktās analīzes uzrādīja mazāk agresīvo slimību *Phytophthora citricola*. Turpmākos gados netika novēroti un saņemti ziņojumi no īpašniekiem par būtisku

melnalkšņu audžu vitalitātes pasliktināšanos slimību dēļ.

Pagājušajā gadā VAAD kaitīgo organismu un augiem bīstamo organismu apsekojuma programmas ietvaros noņēma paraugus no alkšņu audzes, kur tika novēroti kokiem skraļi vainagi un melni, nekrotiski plankumi uz stumbra. Analīzes uzrādīja bīstamo *Phytophthora alni* sēni.

VMD Dienvidkurzemes virsmežniecības inženieris meža aizsardzības jautājumos **Oskars Zaļkalns** informē: Ja meža īpašnieks pamanījis bojātus vai arī aizdomīgus kokus, kuri varētu būt inficēti ar šo sēni, tad vispirms jāinformē vietējais mežzinis vai arī jāgriežas mežniecībā. Pieejamajā zinātniskajā literatūrā informācija par koku izdzīvošanu nav, bet, ja ir aizdomas par slimību, tad pēc šīs vietas apmeklēšanas nevajadzētu ar tiem pašiem apaviem bez dezinfekcijas apmeklēt pārējās audzes. Sēņu sporas var izplatīties gan ūdens ceļā, gan arī atrodoties uz apaviem. Šos ieteikumus varētu neievērot ziemas laikā, vai arī ja vidējā gaisa temperatūra ir zem 5°C. Šie nosacījumi attiecināmi arī uz mežizstrādi.

Šogad alkšņus varētu apdraudēt arī alkšņu zilais lapgrauzis (*Agelastica alni*), kas bija novērojams arī pagājušajā gadā. Lapgraužu kāpuri, iz-

graužot lapu plātnes, rada lapu brūnēšanu. Melnalkšņi var kalst arī, ja izmaina viņu pierasto dzīves vietas mitruma režīmu – nosusina vai rada stāvošu mitrumu. Melnalksnim patīk plūstošs gruntsūdens.

Ja meža īpašnieki vēlas apsekt savu meža veselības stāvokli, tad ar iesniegumu jāvērsas mežniecībā, kas ir maksas pakalpojums pēc VMD cenrāža, norādot konkrētu apsekojamo nogabalu.

Alkšņu zilais lapgrauzis (*Agelastica alni*)

PRECIZĒTI ATBALSTA SAŅEMŠANAS NOSACĪJUMI IEGULDĪJUMIEM MEŽĀ

Šā gada 13. maijā stājušies spēkā grozījumi Ministru kabineta noteikumos Nr. 455 “**Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumā „Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā”** īstenošanai”.

Galvenie grozījumi veikti projektu atlases kritērijos. Atlases kritēriji ir izstrādāti tā, lai dotu līdzvērtīgas iespējas saņemt finansējumu gan mazajiem, gan lielajiem meža īpašniekiem. Klāt nākuši jauni atlases

kritēriji un papildināti esošie.

Grozījumi paredz, ka atbalstu nevarēs saņemt par kociņu atbrīvošanu no lakstaugiem (agrotehnisko kopšanu). Atbalstu par jaunaudžu retināšanu varēs saņemt tikai tad, ja konkurējošo koku skaits tiks samazināts vismaz par 500 kokiem uz hektāra vai augšanas telpa tiks atbrīvota no bieza vai vidēja bieza krūmu aizzēluma.

Tā kā pirmajā kārtā austrumu reģionā nebija iespēja realizēt aktivitātes, kas saistītas ar stādīšanu, jo nebija pieejams atbilstošās kategori-

jas stādāmais materiāls, tad grozījumi paredz, ka meža atjaunošanai un nomaiņai varēs izmantot stādāmo materiālu ar kategoriju „izcelsmes vieta zināma”, bet meža ieaudzēšanai kategorijas paliek nemainīgas.

Plašāk un precīzāk ar izmaiņām var iepazīties noteikumos, kas pieejami www.likumi.lv, iepriekšējā (pavasara) „Čiekura” izdevumā, kā arī apmeklējot Meža konsultāciju pakalpojumu centra organizētos seminārus (www.mkpc.llkc.lv vai www.laukutikls.lv).

IZSLUDINĀTA OTRĀ PIETEIKŠANĀS KĀRTA UZ ES ATBALSTU MEŽSAIMNIECĪBĀ

Lauku atbalsta dienests (LAD) ir izsludinājis projektu iesniegumu pieņemšanu Eiropas Savienības (ES) Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un Lauku attīstības programmas (LAP) pasākumā “**Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un meža dzīvotspējas uzlabošanā**”.

Otrās kārtas projektu iesniegumu pieņemšana notiks no **2016. gada 27. jūnija līdz 27. jūlijam**. Kopējais publiskais finansējums 9,5 milj. euro šādos apakšpasākumos:

- Meža ieaudzēšana;
- Meža ugunsgrēkos un dabas katastrofās iznīcinātu mežaudžu atjaunošana;

- Ieguldījumi meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai.

Pēc LAD informācijas, nākamo trešo atbalsta kārtu plānots izsludināt 2016. gada novembrī.

Plašāku informāciju par ES atbalsta saņemšanas iespējām, tā veidiem un apmēriem, nosacījumiem un projektu atlases kritērijiem, kā arī par praktisko projektu īstenošanu var saņemt semināros vai individuāli konsultējoties ar Meža konsultāciju pakalpojumu centra speciālistiem (www.mkpc.llkc.lv).

JAUNI MEŽA APSAIMNIEKOŠANAS PAKALPOJUMI

AS „Latvijas valsts meži” uzkrātā darbu pieredze rāda, ka prasmīga meža zemju apsaimniekošana nodrošina augstāku īpašuma vērtību un ienākumus nākotnē. No 2015. gada AS „Latvijas valsts meži” piedāvā meža apsaimniekošanas pakalpojumus gan privātajiem meža īpašniekiem, gan juridiskām personām.

AS „Latvijas valsts meži” piedāvā meža apsaimniekošanas pakalpojumus trīs sadarbības veidos: PLĀNS, APSAIMNIEKOŠANA un SADARBĪBA. PLĀNS – pamatpakalpojums tālākās sadarbības izveidei, APSAIMNIEKOŠANA – pakalpojums ir piemērots tiem meža īpašniekiem, kuri vēlas uzticēt visu meža apsaimniekošanas darbu izpildi vienam sadarbības partnerim; SADARBĪBA – pakalpojums piemērots meža īpašniekiem, kuri paši vēlas organizēt meža apsaimniekošanas darbu izpildi.

Plašāka informācija www.lvm.lv sadaļā *Biznesa partneriem*.

Informācija no lvm.lv

LAUKU ATTĪSTĪBAS PROGRAMMAS (2014–2020) ATBALSTS PASĀKUMAM “IEGULDĪJUMI MEŽA PLATĪBU PAPLAŠINĀŠANĀ UN MEŽU DZĪVOTSPĒJAS UZLABOŠANĀ”

MEŽA IEAUDZĒŠANA

Atbalsta pretendents:

- fiziska persona – zemes īpašnieks;
- juridiska persona, kuras pamatkapitāls ir vismaz 50% privātā kapitāla daļu un kura ir zemes īpašnieks.

Atbalstu piešķir šādām aktivitātēm:

- meža ieaudzēšana un kopšana – īsteno zemē, kurā ieauguši atsevišķi kociņi vai to nav vispār;
- ieaugušas mežaudzes papildināšana un kopšana – īsteno zemē, kurā ieauguši kociņi, bet kociņu skaits ir nepietiekams, lai veidotu mežaudzi.

GALVENIE ATBALSTA SAŅĒMŠANAS NOSACĪJUMI:

1. Pretendents darbības saskaņo ar vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas dokumentiem.
2. Ja zeme meliorēta, pretendents darbības saskaņo ar SIA „Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”.
3. Meža ieaudzēšanu īsteno:
 - lauksaimniecības zemē, kurā zemes auglība nav lielāka par 25 ballēm, bet, ja zemes auglība ir lielāka par 25 ballēm, ieaudzētā platība nevar pārsniegt 2 ha;
 - erozijai pakļautā lauksaimniecības zemē un lauksaimniecības zemē uz kūdras augsnēm;
 - krūmājos – zemē, kas nekustamā īpašuma valsts kadastrā uzskaitīta krūmāju grupā.
4. Ieaudzējot mežu, saglabā savrup augošus kokus, koku grupas, rindas un alejas.

5. Ieaudzējot mistraudzi, citu koku piemistrojumu veido vienmērīgi vai grupās, kuru maksimālā vienlaidu platība ir 0,2 ha.

6. Meža ieaudzēšanai izmanto reģionam atbilstošu ieguves apgabala stādāmo materiālu:

- priedi – ar kategoriju “uzlabots” vai “pārāks”;

- pārējās sugas – ar kategoriju “atlasīts”, “uzlabots” vai “pārāks”.

7. Viens pretendents plānošanas periodā var pretendēt uz atbalstu ne vairāk kā 10 ha platībā.

8. Atbalstu ieaudzētās mežaudzes kopšanai atbilstoši pasākumu plānam var saņemt trīs reizes piecu gadu periodā.

9. Lai pretendētu uz atbalstu, pēc projektu atlases kritērijiem projektam jāsaņem vismaz 30 punkti.

PROJEKTU ATLASES KRITĒRIJI APAKŠPASĀKUMĀ „MEŽA IEAUDZĒŠANA”

Kritēriju grupa	Kritērijs	Punktu skaits kritērijā
Erozijai pakļautā zemes vienība	Mežs tiek ieaudzēts erozijai pakļautā zemes vienībā (E2, E3)	10
Zemes kvalitatīvais novērtējums ballēs	I kvalitātes grupa – līdz 10 ballēm	25
	II kvalitātes grupa – no 11 līdz 20 ballēm (ieskaitot)	20
	III kvalitātes grupa – vairāk par 20 ballēm	15
Krūmāji	Krūmāji aizņem vismaz 50% no kopējās platības, kurā plānots īstenot projektu	20
	Krūmāji aizņem ne vairāk kā 50% no kopējās platības, kurā plānots īstenot projektu	10
Meža ieaudzēšana paredzēta dabas aizsardzības plānā	Meža ieaudzēšana ir paredzēta īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plānā	20
Atbalsta pretendents	Pretendentam (fiziskai personai) ir augstākā vai vidējā speciālā mežsaimnieciskā izglītība vai pretendents ir meža īpašnieku kooperatīva (mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības) vai biedrību un nodibinājumu reģistrā reģistrētas meža īpašnieku biedrības biedrs	10
Īpašumā esošā meža platība	Līdz 50 ha (ieskaitot)	20
	No 50,1 līdz 200 ha (ieskaitot)	10
	Vairāk nekā 200 ha	5
Viena pretendenta atbalstam pieteiktās platības lielums kārtā	Līdz 2 ha (ieskaitot)	10
Projekta iesnieguma iesniegšana	Projekta iesniegums iesniegts LAD elektroniskās pieteikšanās sistēmā vai elektroniska dokumenta veidā saskaņā ar Elektronisko dokumentu likumu	5

“MEŽA IEAUDZĒŠANA” ATBALSTA VEIDS UN APMĒRS

Atbalstāmā aktivitāte	Attiecināmo izmaksu summa, EUR/ha		Atbalsta intensitāte	Reāli saņemamā summa, EUR/ha	
	Par mežaudzes ierīkošanu	Par kopšanu		Par mežaudzes ierīkošanu	Par kopšanu
Meža ieaudzēšana	1085	204	70% mistraudzēm*	759.50	142.80
Ieaugušas mežaudzes papildināšana un kopšana	648	204	un priedēm tīraudzē	453.60	142.80

*Mistraudze ir mežaudze, kurā citu koku sugu piemistrojuma īpatsvars mežaudzē ir vismaz 25%

MEŽA UGUNSGRĒKOS UN DABAS KATASTROFĀS IZNĪCINĀTU MEŽAUDŽU ATJAUNOŠANA

Atbalsta pretendents:

- fiziska persona – meža īpašnieks;
- juridiska persona, kuras pamatkapitāls ir vismaz 50% privātā kapitāla daļu un kura ir meža zemes īpašnieks;
- pašvaldība – meža zemes īpašnieks vai pašvaldības kapitālsabiedrība, kas apsaimnieko pašvaldības īpašumā esošu meža zemi.

Atbalstu piešķir:

- par meža atjaunošanu platībā, kurā atbilstoši Valsts meža dienesta (VMD) atzinumam ir konstatēts ugunsgrēks vai dabas katastrofa (vējgāze, vējlauze, sniega un ledus radītie postījumi).

GALVENIE ATBALSTA SAŅĒMŠANAS NOSACĪJUMI

1. Jābūt spēkā esošai meža inventarizācijai.
2. Atbalstu atjaunotās mežaudzes kopšanai atbilstoši pasākumu plānam var saņemt trīs reizes piecu gadu periodā.

3. Mežaudžu nomaīņai izmanto reģionam atbilstošu ieguves apgabala stādāmo materiālu:

- priedi – ar kategoriju „uzlabots” vai „pārāks”;
- pārējās sugas – ar kategoriju „ieguves vieta zināma”, „atlasīts”, „uzlabots” vai „pārāks”.

ATBALSTA VEIDS UN APMĒRS:

Atbalstāmā aktivitāte	Attiecināmo izmaksu summa un reāli saņemamā summa, EUR/ha		Atbalsta intensitāte
	Par mežaudzes ierīkošanu	Par kopšanu	
Meža atjaunošana un kopšana	1085	204	100 %

IEGULDĪJUMI MEŽA EKOSISTĒMU NOTURĪBAS UN EKOLOĢISKĀS VĒRTĪBAS UZLABOŠANAI

Atbalsta pretendents:

- fiziska persona – meža īpašnieks;
- juridiska persona, kuras pamatkapitāls ir vismaz 50% privātā kapitāla daļu un kura ir meža zemes īpašnieks;
- pašvaldība – meža zemes īpašnieks vai pašvaldības kapitālsabiedrība, kas apsaimnieko pašvaldības īpašumā esošu meža zemi.

Atbalstu piešķir šādām aktivitātēm:

- jaunaudžu retināšana un jaunaudžu retināšana ar atzarošanu;
- neproduktīvu mežaudžu nomaīņa saskaņā ar normatīvajiem aktiem par koku ciršanu mežā;
- valdošās koku sugas nomaīņa baltalkšņa vai blīgzņas sugu mežaudzēs no 30 gada vecuma.

ATBALSTA VEIDS UN APMĒRS:

Atbalstāmā aktivitāte	Attiecināmo izmaksu summa, EUR/ha		Atbalsta intensitāte	Reāli saņemamā summa, EUR/ha	
	Par mežaudzes ierīkošanu	Par kopšanu		Par mistraudzēm un priedēm	Par pārējām audzēm
Jaunaudžu retināšana	-	440	70% mistraudzēm* un priedēm, 60% pārējām audzēm	308	264
Jaunaudžu retināšana ar atzarošanu	-	611		427.70	366.60
Neproduktīvas mežaudzes nomaīņa	993	204	70% mistraudzēm*	695.10	142.80
Valdošās koku sugas nomaīņa		307**			214.90**

*Mistraudze ir mežaudze, kurā citu koku sugu piemistrojuma īpatsvars mežaudzē ir vismaz 25%

**Ja retināšana nepieciešama blīva aizzēluma dēļ

GALVENIE ATBALSTA SAŅEMŠANAS NOSACĪJUMI:

1. Jābūt spēkā esošai meža inventarizācijai.

2. Jaunaudžu retināšanai:

● jaunaudzes retina līdz 10 gadu vecās baltalkšņu vai līdz 20 gadu vecās pārējo koku sugu mežaudzēs, kā arī vecākās jaunaudzēs, ja koku augstums nepārsniedz 10 metrus;

● atbalstu var saņemt arī par paaugus retināšanu un pameža pārveidošanu teritorijās, kurās aizliegta kailcirte;

● pretendents plānošanas periodā par pameža pārveidošanu teritorijās, kurās aizliegta kailcirte, var pretendēt uz atbalstu ne vairāk kā 15 ha platībā;

● ar jaunaudžu retināšanu atbalstu piecu gadu periodā vienā mežaudzē saskaņā ar ikreizējo pasākumu plānu var saņemt ne vairāk kā divas reizes, bet par paaugus retināšanu un pameža pārveidošanu vienu reizi.

3. Jaunaudžu retināšanai ar atzarošanu:

● atbalstu var saņemt, ja valdošās sugas konkurējošo koku skaits tiks samazināts vismaz par 500 kokiem uz hektāra vai augšanas telpa tiks atbrīvota no bieža vai vidēji bieža krūmu aizzēluma;

● nākotnes kokus atzaro priežu, egļu, bērzu un ozolu jaunaudzēs;

● atzarojami vismaz 500 koki, kuru vidējais augstums ir vismaz 6 m;

● atzarota vismaz viena trešdaļa no koka augstuma;

● par jaunaudžu retināšanu ar atzarošanu atbalstu atbilstoši pasākumu plānam vienā mežaudzē piecu gadu periodā var saņemt vienu reizi.

4. Mežaudžu nomaiņai:

● veicot neproduktīvu mežaudžu nomaiņu, audzei jāatbilst neproduktīvas mežaudzes kritērijiem saskaņā ar normatīvajiem aktiem

par koku ciršanu mežā;

● ne mazāk kā piecus gadus uz hektāra jā saglabā 30 līdz 50 augstspējīgi koki;

● pretendents projekta iesniegumu var iesniegt arī tad, ja ir saņēmis VMD izsniegtu ciršanas apliecinājumu, bet mežaudzē vēl nav veikti darbi;

● atbalsts paredzēts mežaudzes ierīkošanai un kopšanai;

● par nomaiņās mežaudzes retināšanu atbalstu atbilstoši pasākumu plānam piecu gadu periodā var saņemt trīs reizes;

● mežaudžu nomaiņai izmanto reģionam atbilstošu ieguves apgabala stādāmo materiālu:

● priedi – ar kategoriju “uzlabots” vai “pārāks”;

● pārējās sugas – ar kategoriju “ieguves vieta zināma”, “atlasīts”, “uzlabots” vai “pārāks”.

PROJEKTU ATLASĒS KRITĒRIJI APAKŠPASĀKUMĀ
“MEŽA IEAUDZĒŠANA”

Kritēriju grupa	Kritērijs	Punktu skaits kritērijā
Atbalsta pretendents	Pretendentam (fiziskai personai) ir augstākā vai vidējā speciālā mežsaimnieciskā izglītība vai pretendents ir meža īpašnieku kooperatīva (mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības) vai biedrību un nodibinājumu reģistrā reģistrētas meža īpašnieku biedrības biedrs	10
Projektā veicamā darbība	Projektu paredzēts īstenot platībās, no kurām vismaz 50% ir sētas vai stādītas mežaudzes	15
	Projektu paredzēts īstenot platībās, no kurām 25 – 49,9% ir sētas vai stādītas mežaudzes	10
	Projektu paredzēts īstenot platībās, no kurām ne vairāk kā 24,9% ir sētas vai stādītas mežaudzes	5
Ilgspējīgs meža apsaimniekošanas sertifikāts	Platībai, kurā paredzēta mežaudžu retināšana vai nomaiņa, ir piešķirts ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas sertifikāts	5
Īpašumā esošā meža platība	Līdz 50 ha (ieskaitot)	25
	No 50,1 – 200 ha (ieskaitot)	10
Valdošās sugas nomaiņa	Aktivitāte „Valdošās sugas nomaiņa baltalkšņa sugu mežaudzēs vai blīgznu sugu mežaudzēs no 30 gadu vecuma” plānota vismaz 10% no projektā iekļautās platības	10
Viena pretendenta (tai skaitā vienas juridiskās saistītās personas) atbalstam pieteiktās platības lielums kārtā	Līdz 20 ha (ieskaitot)	25
	No 20,1 – 50 ha (ieskaitot)	20
	No 50,1 līdz 100 ha (ieskaitot)	15
Projekta iesnieguma iesniegšana	Projekta iesniegums iesniegts LAD elektroniskās pieteikšanās sistēmā vai elektroniska dokumenta veidā saskaņā ar Elektronisko dokumentu likumu	5

IESNIEDZAMIE DOKUMENTI

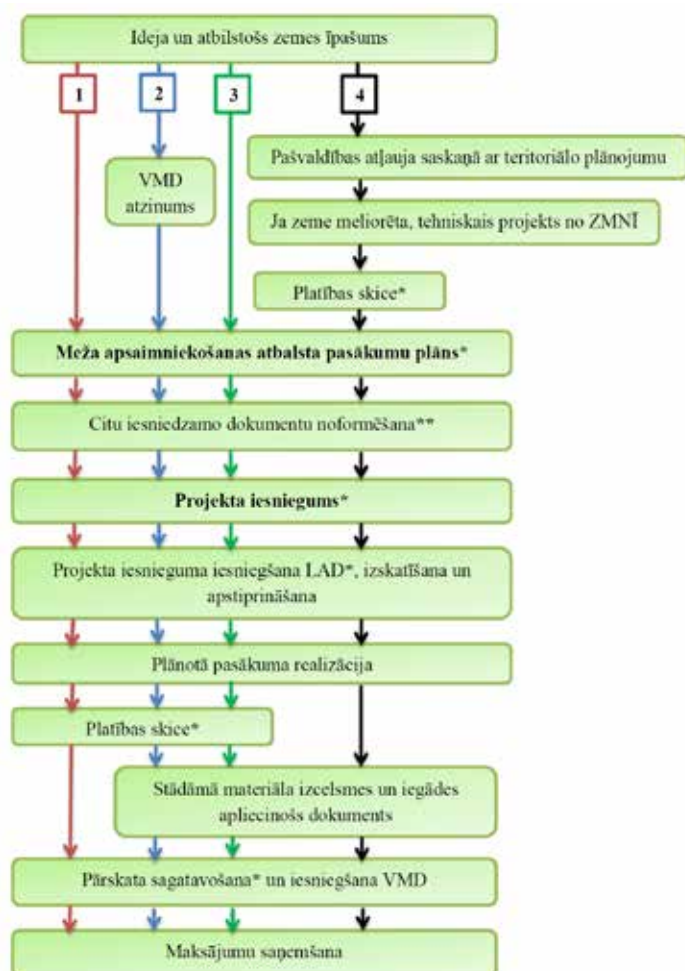
Pirms aktivitātes realizēšanas:

1. Valsts meža dienestā saskaņots meža apsaimniekošanas atbalsta pasākuma plāns, kas saskaņots ne agrāk kā gadu pirms projekta iesnieguma iesniegšanas Lauku atbalsta dienestā.
2. Projekta iesniegums.
3. Pretendenta deklarācija.
4. Meža īpašnieka kooperatīva vai meža īpašnieku biedrības izziņa, kas izsniegta ne agrāk kā mēnesi pirms projekta iesnieguma iesniegšanas Lauku atbalsta dienestā, ja pretendents ir meža īpašnieku kooperatīva biedrs vai reģistrēts biedrības biedrs.

5. Fiziska persona – augstāko vai vidējo speciālo mežsaimniecisko izglītību apliecinioša dokumenta kopija (atbilstību oriģinālam apliecina pretendents), ja iegūta atbilstoša izglītība.
6. Ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas sertifikāta kopija (atbilstību oriģinālam apliecina pretendents), ja meža īpašums sertificēts atbilstoši meža apsaimniekošanas sertifikācijas shēmai.
7. Veicot meža ieaudzēšanu, dokumentus par zemes kvalitatīvo novērtējumu ballēs un erozijas pakāpi, ja pretendents ir sagatavojis šādu informāciju.

Pēc aktivitātes realizēšanas:

1. Atbalsta saņēmējs VMD iesniedz pārskatu (divos eksemplāros) par projekta īstenošanas rezultātiem.
2. Ja veikta meža ieaudzēšana, atjaunošana (nomaīņa), atbalsta saņēmējs VMD iesniedz stādāmā materiāla izcelsmes un iegādes aplieciniošu dokumentu kopiju.
3. Platības skici (vienā skicē iekļauj vienas aktivitātes un vienāda atbalsta apmēra platību).
4. VMD pārbauda un apstiprina pārskatu, un 10 darbadienu laikā pēc pārskata apstiprināšanas iesniedz to LAD.
5. LAD 30 darbadienu laikā pēc pārskata saņemšanas izmaksā atbalsta saņēmējam atbalstu par veiktajām darbībām.

1 → Jaunaudžu retināšana un jaunaudžu retināšana ar atzarošanu

2 → Meža atjaunošana pēc ugunsgrēka vai dabas katastrofas Neproduktīvu mežaudžu nomaīņa

3 → Valdošās koku sugas nomaīņa (baltalksnis, blīgzna) Ieaugušas mežaudzes papildināšana

4 → Meža ieaudzēšana

* Pieejams kā MKPC pakalpojums

** Skatīt sadaļu – Iesniedzamie dokumenti → Pirms aktivitātes realizēšanas

JĀŅEM VĒRĀ

1. Stādīto koku īpatsvaram atjaunotajā, ieaudzētajā mežaudzē (izņemot aktivitāti „Ieaugušas mežaudzes papildināšana un kopšana”) jābūt lielākam par 50% no minimāli nepieciešamā koku skaita.

2. Veicot jaunaudžu retināšanu, pēc aktivitātes veikšanas koku skaits nedrīkst būt lielāks par minimālo šķērslaukumu un mazāks par kritisko šķērslaukumu.

STATISTIKA PAR IZSNIEGTAJIEM SANITĀRAJIEM ATZINUMIEM 2015. GADĀ

Katru gadu dažādu faktoru dēļ daļa mežaudžu platību, zaudējot augtspēju, iet bojā un pēc Valsts meža dienesta sanitārā atzinuma saņemšanas tiek nocirstas.

Valsts meža dienests 2015. gadā izsniedza sanitāros atzinumus audžu nociršanai sanitārajā vienlaidus cirtē 1239 ha platībā, kas sastāda apmēram 3% no visām izsniegtajām vienlaidus cirtēm šajā gadā. Valsts mežos bojā gājušas mežaudzes 637 ha (51,4%) platībā, bet pārējo īpašnieku mežos 602 ha (48,6%) platībā. Salīdzinājumā ar 2014. gadu bojā gājušo mežu platības ir samazinājušās, taču, skatoties ilgtermiņa statistiku, platību līmenis atbilst vidējam ikgadējam līmenim.

Līdzīgi kā iepriekšējos gados arī 2015. gadā būtiskākais meža platību bojājumu cēlonis bija lokālas vējgāzes/ snieglauses, kuru rezultātā bojā gājušas mežaudzes 558,6 ha platībā jeb 45% no visām bojā aizgājušām platībām. Nākamais lielākais bojājumu cēlonis bija mitruma režīma izmaiņas, kuru rezultātā gājušas bojā mežaudzes 312,6 ha (25%) platībā. Pārējie cēloņi – kaitēkļi, slimības, dzīvnieki un ugunsgrēki ir mazāk nozīmīgi. Visvairāk bojātas egļu (35%), bērzu (27%), priežu (18%) un ošu (14%) audzes.

Līdzīgi kā valsts mežos, arī pri-

vāto īpašnieku mežos būtiskākais bojājumu cēlonis bija lokālas vējgāzes/ snieglauses (283,7 ha) un mitruma režīma izmaiņas (164,6 ha). Mežaudzes zaudējušas augtspēju dzīvnieku bojājumu dēļ vairāk privātpašnieku nekā valsts mežos, savukārt slimību dēļ vairāk bojāti valsts meži.

Skaitliski lielākais bojāto mežaudžu īpatsvars bijis Zemgalē – 344,3 ha. Visvairāk bojā gājušas ošu audzes – 134,5 ha kopplatībā, sēnīšu slimības *Hymenoscyphus fraxineus* un citu iemeslu dēļ.

Būtiskākais no kaitēkļiem 2015. gadā bija egļu astoņzobu mizgrauzis (*Ips typographus*), kas izraisījis mežaudžu bojāeju 60,5 ha platībā. Vislielākie egļu astoņzobu mizgrauža bojājumi konstatēti Vidzemē – 22 ha un Latgalē – 16 ha platībā. LVMI „Silava” zinātnieki prognozē, ka 2016. gadā turpināsies egļu astoņzobu mizgrauža populācijas pieaugums Ziemeļvidzemē, Dienvidkurzemē un Dienvidlatgalē.

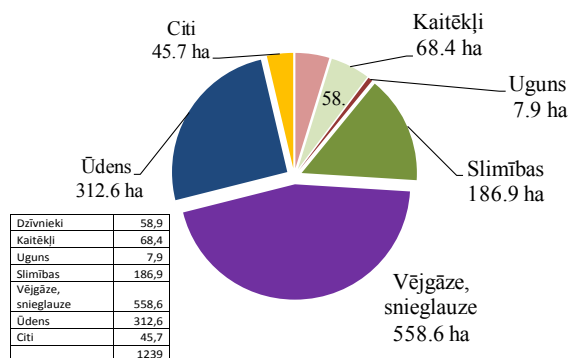
Kopš 2012. gadā Daugavpils pilsētas mežos, Stropos, aptuveni 200 ha platībā konstatēta ievērojama priežu defoliācija, ko izraisījusi priežu audžu tīklapsenes (*Acantholyda posticalis*) masveida savairošanās. Kaitēkļa bīstamība saistīta ar to savairošanās ilglaicību – tā var ilgt

vairāk nekā 10 gadus.

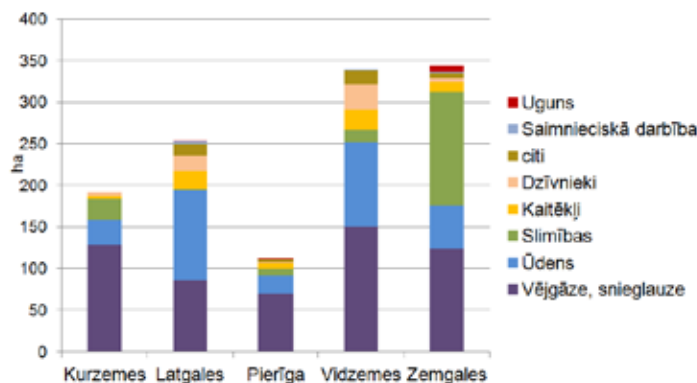
Kopš 2012. gada tiek novērota arī priežu rūsganās zāglapsenes (*Neodiprion sertifer*) masveida savairošanās Ziemeļkurzemē, kas turpinās arī 2015. gadā, paplašinot savu areālu Ventspils un Talsu virzienā. Priežu rūsganās zāglapsenes galvenokārt apdraud priežu jaunaudzes, bet masveida savairošanās gadījumos tiek apdraudētas arī briestaudzes un pieaugušas audzes. Skujgrauzēju kaitēkļu masveida savairošanās gadījumā defoliācija norit vairākus gadus pēc kārtas, līdz ar to novājinātās priedes sāk apdraudēt arī sekundārie kaitēkļi. Lai nepieļautu sekundāro kaitēkļu masveida savairošanos, nepieciešams lūksngraužu/ mizgraužu svaigi invadētos kokus savlaicīgi izvēkt no mežaudzes, kā arī mežaudzē izvietot putnu būrus.

Kaimiņvalstīs, piemēram, Lietuvā pēdējos gados savairojies egļu astoņzobu mizgrauzis, aptverot gandrīz visu valsts teritoriju. 2015. gadā visaugstākais līmenis konstatēts Alītas, Ignalīnas, Dubravas un Panevėžas rajonā. Arī šogad, ja būs labvēlīgi laikapstākļi vaboļu izlidošanas laikā, tiek prognozēts, ka turpināsies egļu astoņzobu mizgrauža masveidīga savairošanās.

Māra Zadiņa,
Valsts meža dienests

Mežaudžu platību, ko atļauts nocirst vienlaidus sanitārajā cirtē, sadalījums pēc bojājuma cēloņiem, 2015. gads, ha

Mežaudžu platību, ko atļauts nocirst vienlaidus sanitārajā cirtē, sadalījums pēc bojājuma cēloņiem pa statistikas reģioniem, 2015. gads, ha

GODINĀTI MEŽA NOZARES GADA BALVAS „ZELTA ČIEKURS” LAUREĀTI

Maijā noslēdzās meža nozares gada balvas „Zelta čiekurs” 2015. gada laureātu godināšanas pasākums, kas kļuvis par tradīciju un šogad notika jau divpadsmito reizi.

Nominācijā **Par ilgtspējīgu saimniekošanu** bija izvirzīti meža īpašnieki Modris Kalvāns, Gatis Strads un Artis Vaivods. Gada balvu ieguva Meža konsultāciju pakalpojumu centra izvirzītais Rēzeknes puses meža īpašnieks **Artis Vaivods**. „Dāriet darbu ar prieku, tad rezultāti neizpaliks,” – tā ir viena Arta Vaivoda atziņām.

Balvas **Par inovatīvu uzņēmējdarbību** laureāti bija SIA „Dižozols plus”, SIA „Latvāņi” un Andis

Artis Vaivods

Zelčs. Balvu „Zelta čiekurs” saņēma SIA „Latvāņi”.

Savukārt balvas nominācijā **Par ieguldījumu sabiedrības izglītošanā** bija izvirzīti: Daina Bruņiniece, Jurgis Jansons un Anita Jaunbelzere. Gada balvu saņēma Jurgis Jansons.

Balvu „Zelta čiekurs” **Par mūža ieguldījumu** pasniedza Jānim Biseniekam, Andrim Krečeram, Valdim Līdakam, Ivaram Pētersenam un Gunāram Veldrem. Par mūža ieguldījumu tika pasniegts Ministru kabineta Atzinības raksts, Goda diploms un krūšu nozīmīte „Zelta sēkliņa”.

ZM informācija

VĒRIENĪGA MEDĪBU TROFEJU IZSTĀDE OGRĒ

Maija sākumā Ogres tehnikumā norisinājās reģionālā medību trofeju izstāde. Atsaucība no mednieku puses bija negaidīti liela. Mednieki bija siveduši pēdējo gadu trofeju guvumu. Tik vērienīgu izstādi izdevās noorganizēt, pateicoties Ogres tehnikumam un medību trofeju ekspertam Erlendam Sebrim.

Ogres izstāde ieies vēsturē ar to, ka trofeju skaita ziņā tā ir bijusi līdz šim lielākā reģionālā izstāde. No pavisam 400 atvestajām medību trofejām medālai atbilstošu vērtējumu saņēma 289 trofejas. Medību izstādes bilžu galeriju var apskatīt Ogres tehnikuma mājas lapā www.ovt.lv

Piedaloties trofeju vērtēšanā nacionālajās un reģionālajās izstādēs, varu secināt, ka mednieki arvien vairāk uzmanības pievērš trofeju noformēšanai, piestiprināšanas kvalitātei, tā uzlabojot kopējo konkrētās izstādes izskatu. Medību trofeju izstādes ir publisks pasākums, kuru apmeklē ne tikai mednieki. Tomēr nākas redzēt arī nekvalitatīvi sagatavotas un nenoformētas medību trofejas (ne līdz galam izvārītas, neatīrītas, nebalinātas utt.). Tas neliecina neko labu par mednieku, kā arī par mednieku saimi kopumā.

Jāatgādina, ka katram medniekam jādomā par kopējo tēlu, jo mēs, mednieki, esam tikai apmēram 1% no kopējā Latvijas iedzīvotāju skaita.

Juris Šaiters,
MKPC

KĀ SAIMNIEKO TĀLAJOS AUSTRUMOS

Šogad Latvijas Lauksaimniecības universitātes pieciem studentiem maģistra studiju programmas *Euro forest* ietvaros Zviedrijā bija iespēja iepazīt Krievijas meža apsaimniekošanas pieredzi Tāajos Austrumos.

Pavasara semestrī viens no priekšmetiem ir *Nacionālā un internacionālā meža politika (National and International Forest Policy)*. Kurša ietvaros studentiem jāpiedalās divu nedēļu ilgā mācību ekskursijā. Šogad viena nedēļa tika veltīta, lai apmeklētu Tālos Austrumos (Vladivostoku un Usurijsku). Brauciena mērķis bija parādīt studentiem, cik atšķirīga ir mežu politika Krievijā, salīdzinot ar Eiropas valstīm.

KRIEVIJA – PASAULES REKORDISTE

Krievija ir pasaules lielākās mežu teritorijas īpašniece – tai pieder aptuveni 800 miljoni ha, kas ir gandrīz 235 reizes vairāk nekā Latvijā. Krievijas mežu kopējā krāja veido aptuveni 140 miljonus m³ koksnes. Vidēji uz vienu iedzīvotāju Krievijā ir 5,8 ha meža, kas ir arī augstākais rādītājs pasaulē. Piemēram, Zviedrijā ir 3,46 ha uz iedzīvotāju. Jāatzīmē, ka mežs Krievijā netiek uzskatīts par ievērojamu resursu, kam būtu liels ekonomiskais devums valsts budžetam.

Tajā pašā laikā tam ir daudzas

citas valstij ļoti svarīgas funkcijas, piemēram, aptuveni četri miljoni ha mežu ir atvēlēti militārajām vajadzībām, tur nenotiek saimnieciskā darbība. Tāpat ir aizliegtas kailcirtes gar upēm (100 vai 200 m joslās atkarībā no upes garuma), auto-transporta ceļiem un dzelzceļiem. Ļoti stingri noteikumi ir mežsaimnieciskajai darbībai mežos, kas atrodas tuvu pilsētām vai apdzīvotām vietām.

MEŽU IZNOMĀŠANA

Krievijā visi meži pieder valstij. Līdz 2006. gadam ar mežu apsaimniekošanu un izstrādi nodarbojās valsts uzņēmums – līdzīgi kā Latvijā padomju laikos darbojās mežrūpniecības saimniecības. Bet kopš 2006. gada, kad tika pieņemts jauns Meža likums, meži tiek izīrēti juridiskām vai privātām personām. Cena tiek noteikta pēc koksnes kubikmetru daudzuma noteiktajā teritorijā, vidēji tā ir 1,2–3,8 eiro/m³. Šāda prakse ar mežu iznomāšanu tiek pieņemta arī Kanādā. Valsts veic kontroles funkciju, un īrētājiem ir jānodrošina pārējās funkcijas. Izno-

māšanas termiņš ir no viena līdz 49 gadiem. Lielākā daļa mežu Krievijā ir izīrēti tieši uz 49 gadiem.

Interesanti ir arī tas, ka valsts mērķis ir iznomāt visus mežus, bet, protams, tā nenotiek, un rezultātā meži, kam nav apsaimniekotāja, tiek atstāti novārtā un nekāda mežsaimnieciskā darbība tur netiek veikta.

DABAS PLAŠUMS UN DAUDZVEIDĪBA

Mežu var nomāt ne tikai koksnes nolūkos, bet arī medībām un nekoksnes produktu ievākšanai.

Runājot par dabu Tāajos Austrumos, īpaši jāatzīmē lielā sugu daudzveidība. Ekskursiju vadītāji bieži vien pieminēja, ka tik daudz dažādu koku ir sastopami tikai džungļos. Dažkārt vienā nogabalā var būt pat 20 koku sugas, kas ļoti apgrūtina mežizstrādi un apsaimniekošanu kopumā. Daudzas no šīm sugām nav atļauts cirst vai arī to ciršanas vecums pārsniedz 200 gadus, piemēram, kā Korejas ciedru priedes (*Pinus koraiensis*) gadījumā.

Pārvietojoties ārpus pilsētas, acīm paveras ļoti skaisti dabas skati. Sopkas (pauguri), klātas ar Mongolijas ozola audzēm, izraisa īpašu sajūsmu. Izrādās, bieži ugunsgrēku dēļ nekas cits tur neaug, tikai šī suga. Rezultātā mežs izskatās kā parks, kur visi koki ir vienāda augstuma. Lielie plašumi un neapdzīvotās teritorijas lika aizdomāties, cik liela un mežonīga ir Krievijas austrumu daļa.

KRIEVIJAS MEŽU BŪTĪBA

Vienā no dienām tikāmies ar vietējo mežzinī, kurš mums pastāstīja par saviem pienākumiem un iepazīstināja ar darba metodēm. Mežziņa galvenais pienākums ir uzraudzīt, vai nomātāji visas darbības veic saskaņā ar mežsaimniecības plānu. Viņa pienākums ir apsekt visas audzes un pārbaudīt, vai nav

Kokmateriāli tiek sagarumoti sortimentos un ar "Ural" vesti ārā no meža līdz augšgala krautuvei 11 km

veiktas kādas nelikumīgas darbības. Tāpat viens no viņa galvenajiem uzdevumiem ir apsektot mežus uguns- nedrošajā periodā.

Tālajos Austrumos vēl joprojām ļoti izplatīta ir pavasara kūlas dedzināšana, kas bieži vien pārvēršas par nekontrolējamiem meža ugunsgrēkiem. Jāatzīmē, ka viņa un vēl divu cilvēku (mežziņa palīgs un šoferis) uzraudzībā ir 32 000 ha meža. Uz jautājumu par nelegālo mežizstrādi, viņš atbild ar smaidu sejā. Viņa apgalvā, ka tādas neesot, ir tikai viens ceļš, pa kuru var izbaukt, un tas visu laiku tiek kontrolēts.

Tomēr pēc *WWF* aprēķiniem, 2013. gadā Tālajos Austrumos nelegāli tika izstrādāti 27 600 m³ koksnēs. Pārsvārā tiek izcirstas vērtīgās koku sugas, kā osis, ozols, Korejas ciedru priede u.c. Šo sugu ikgadējais eksports uz Ķīnu pārsniedz atļauto cērtamo apjomu divas līdz trīs reizes. Nelegālo ciršanu parasti veic paši nomnieki, pārsniedzot ciršanas apjomu un izcērtot vērtīgās kokus sugas, visticamāk, ar piekukuļošanu.

Mežzinis tiek nodrošināts ar dienesta mašīnu, kuras degvielas patēriņš 20 litri uz 100 km daudziem studentiem lika smaidīt, un, kā viņš pats atzīst, ar nepietiekamu daudzumu degvielas (1000 litri sezonā). Tāpat mežzinis tiek nodrošināts ar nepieciešamajiem instrumentiem, kā mačete, busole u.c.

Uz jautājumu, kāpēc netiek izmantotas GPS ierīces, mežzinis atbildēja, ka viņam tāda ir, bet pārāk neprecīza, tādēļ ar busoli strādāt esot labāk. Mežziņa alga ir 18 000–20 000 rubļu mēnesī jeb aptuveni 250 *euro* pēc tā brīža kursa. Uz jautājumu, kā ar tādu naudu var izdzīvot, viņš atbildēja: „Medības, makšķerēšana un piemājas dārziņš.”

LIELAIS MEŽIZSTRĀDĀTĀJS

Apmeklējām arī uzņēmumu AS *Приморские лесопромышленники*, kas nomā mežus, veic mežizstrādi un to apsaimniekošanu. Uzņēmums šogad nosvinēja savu 93 gadu jubileju, un lielākā daļa tā vadības ir vecāka par 50 gadiem. Tiesa, ikgadējais ciršanas apjoms tiešām ir mazs, salīdzinot ar Latviju vai Zviedriju. Ik gadus no apsaimniekotajiem 360 000 ha tiek izstrādāti 385 000 m³. Vidējais ikgadējais krājas pieaugums ir tikai 1,5 m³ uz hektāru gadā. Latvijā iegūst četras reizes vairāk no hektāra, Zviedrijā sešas

reizes vairāk, kas ir rezultāts intensīvai mežsaimniecībai.

Lai palielinātu krājas pieaugumu, vajadzētu sākt mežizstrādi, kas balstīta uz kailciršu sistēmu un plantāciju mežu ierīkošanu, bet vai tas tiešām būtu nepieciešams, uzņēmuma pārstāvji šaubījās. Mūsu secinājums – intensīva mežizstrāde Tālajos Austrumos nav prioritāte, un tur tā būtu grūti īstenojama.

Toties, aizbraucot uz Primorskas apgabalu, var redzēt, cik mazu ietekmi viņu mežu apsaimniekošana ir atstājusi uz dabas daudzveidību. Varbūt tāpēc tieši viņu pieeja ir pareizā! Likumā noteiktais ciršanas vecums katrai koku sugai Krievijā daudz neatšķiras no ciršanas vecumiem Latvijā. Priedei un eglei tie ir 100 gadi, bērzam – 50 gadi, bet ciedru priedei ciršanas vecums ir pārsteidzoši liels – 230 gadi.

Tas arī ir skaidrojums, kāpēc netiek veiktas kailcirtes un nenotiek mākslīga meža atjaunošana – tās ir investīcijas, kas atmaksāsies pēc 50, 100 vai 230 gadiem atkarībā no koku sugas. Bet maksimālais nomas termiņš ir tikai 49 gadi. Uzņēmums nevēlas investēt meža atjaunošanā un kopšanā, jo nevar jau zināt, kas notiks pēc 49 gadiem. AS *Приморские лесопромышленники* gandrīz visu savu produkciju eksportē uz Ķīnu, Koreju vai Japānu.

DIENA CIRSMĀ

Pēdējā dienā Tālajos Austrumos apmeklējām cirsmu, kurā tika veikta mežizstrāde. Lai tiktu līdz cirsmā, bija jānobrauc 11 km pa meža ceļu, kam speciāli tika noorganizētas mašīnas no *Gazprom* uzņēmuma.

Cirsmā varējām apskatīt visas darbības un tehniku. Jāatzīmē, ka tika veikta izlases cirte, lai uzlabotu palielošās audzes stāvokli – tika cirsti pāraugušie bērzi, apses, alkšņi un liepas. Palielošo koku stāvoklis gan izskatījās diezgan bēdīgs daudzo bojājumu un zemās kvalitātes dēļ.

Cirsmā tika izmantota stumbra metode, kad koks tiek nozāgēts un tad vilkts līdz krautuvei, kur to tālāk sagarina sortimentos. Brigāde sastāv no četriem cilvēkiem: zāģeris, zāģera palīgs, traktora (skidera) vadītājs un viņa palīgs. Dienā brigāde var sagatavot 20–30 m³, kas ir pietiekams daudzums, jo dienā ir iespējams veikt divus braucienus līdz augšgala krautuvei, kas atrodas 11 km attālumā. Vienā reizē ir iespējams aizvest 8–10 m³ gatavās koksnēs. Lai izvilktu kokus no cirsmas, tika izmantots parasts kāpurķēžu traktors.

Pavadītās dienas Tālajos Austrumos deva pietiekami labu iespaidu, lai iepazītu dabu un mežsaimnieciskās metodes. Runājot savā starpā, nonācām pie secinājuma, ka Krievijai, ne tikai Tālajiem Austrumiem, ir milzīgs potenciāls gan mežsaimniecībā, gan lauksaimniecībā. Mūsu prāt, ar pareizu pieeju un sakārtotu likumdošanu Krievija abās nozarēs spētu diezgan ievērojami palielināt ienākumus. Un šeit rodas jautājums, kas valstij ir svarīgāks?

Raksts pārpublicēts no žurnāla *Baltijas Koks* 2016. gada maija izdevuma. Tur pieejams pilns ceļojuma apraksts.

Rihards Ķepītis, Pēteris Vīrs,
Pauls Zeltiņš,

LU Meža fakultātes studenti
Foto: Raksta autori

Kokmateriālu vilkšanai pēc stumbra metodes izmantotā tehnika – "DT 75"

BALTALKŠŅU VIETĀ - CITAS KOKU SUGAS

Guntis Strups Valles pusē kopā ar ģimeni apsaimnieko aptuveni 100 ha meža zemes. Vasarā nodarbojas ar lauksaimniecību (audzē griķus) un bitēm, ziemā – ar meža kopšanu un izstrādi.

Pēc profesijas Guntis ir mežkopis, kādreiz strādājis Valsts meža dienestā, pēc pirmās reformas nolēmis strādāt privāti. Ar mežiem Guntim ir bijis daudz darīšanu, tēvs bijis mežsargs, arī vectēvs un vecvectēvs bijis saistīts ar mežu. Guntis atceras, ka bērnībā ir sēdēts uz motocikla bākas un braukts līdzī tēvam pa mežiem. Tā uzkrātas zināšanas un pieredze mežu apsaimniekošanā. Vaļasprieks ir medības un vēsture. Šīm aktivitātēm laika paliek arvien mazāk. Guntis ir arī cītīgs semināru apmeklētājs, labprāt dalās pieredzē un atziņās un, kā pats saka, ir kārs uz jokiem.

Kad ģimene Valles pusē iegādājās māju, tā bija ieaugusi krūmos, un no ceļa to nemaz nevarēja redzēt. Tad izdevās sakārtot īpašumtiesības un vēl piepirkt klāt zemi.

„Kad mājas apkārtnē novācām krūmus, atklājās skaista ainava. Sākām to veidot arī tālāk no mājas. Cērtot mežu, cirmās saglabāju bērzu, ošus, gobas, ozolus, mēģinot vērtīgo saudzēt paaugā. Pamazām saimniekojot, mēģinājām baltalkšņa vietā ieaudzēt kaut ko citu. Tas gan ir darbietilpīgs process, bet nav neiespējami,” stāsta Guntis. Tagad piemājas mežā aug vai visas koku sugas.

BALTALKSNIM NAV NE VAINAS

Tuvākajā apkārtnē lielākā daļa lauksaimniecības zemes ir aizaugušas ar baltalkšņiem. Tā gadu gaitā eksperimentējot, uzkrājas pieredze, saimniekojot ar baltalkšņiem. „Baltalksnis nav nemaz tik slikts. Līdz šim baltalksnis necieta ne no kādām slimībām, tagad sāk dzirdēt, ka nāk virsū kāda kaite. Osis arī iet

bojā, jācer, ka vismaz tagad paaugā izaugušie jaunie kociņi būs ieguvuši kādu imunitāti.

No baltalkšņa, labi saimniekojot, cilvēks var iegūt vismaz divas „ražas”, pie labas veselības un veiksmes arī trīs. Ar citām sugām tā nesanāks.

No baltalkšņiem kā vērtīgāko sortimentu var iegūt taras klučus un malku. Tā ir universāla kurināmā malka – ne par karstu, ne par aukstu. Kāds būs ieguvums no baltalkšņiem, ir atkarīgs savlaicīgas kopšanas, palīdzot kokiem ātrāk sasniegt vēlāmās dimensijas. Bieži vien ir redzētas audzes, kur baltalksnis ir pārturēts un sāk jau sabrukt. Pamatā tas ir dažādās aizsargjoslās.

Baltalksnis ir kritis mežsaimnieku nežēlastībā, jo tam nav noteikts pat cirtmets. Bet vispār tas ir labi, saimnieks pats var izdomāt, kad labāk cirst. Pamatsortiments – taras klučis uztur daudzas mazās zāģētavas, kuras vēl ir saglabājušās. Iepirkuma cena vairāk vai mazāk ir stabila.”

VAI BALTALKSNIS IR NEZĀLE?

Baltalksni uzskata it kā par nezāli. „Jā, arī katrai nezālei ir sava vieta. Baltalksnis aug pats no sevis. Parasti baltalksni cērt vecumā starp 30 un 40 gadiem. Bet, ja laikus pakopj jaunaudzju vecumā, tos pašus parametrus koki var sasniegt jau 20 gados. Ar baltalksni man ir interesanta pieredze – kad sāku strādāt, 1982. gadā, rudzu laukā vaktēju rukšus, tagad pirms trim gadiem tur nocirtu kailcirti. Baltalksnis var sasniegt diezgan lielu masu uz hektāra. To varētu audzēt pat plašāk, jo malka un šķelda ir atjaunojams resurss. Vienīgi nevajag pārspīlēt. Šis koks

mīl auglīgas augsnes, un ar baltalksni aizaudzēt labākās lauksaimniecības zemes būtu uzskatāms par noziegumu,” atzīst Guntis.

ES ATBALSTS – VAI TAS ATMAKSĀJAS?

Taujāts, ko Guntis domā par Eiropas Savienības aktivitāti baltalkšņu nomaīnai ar citām koku sugām, atbild: „Vai tas atmaksājas? Ja iestāda baltalkšņa vietā, piemēram, egli, tad ar paredzēto kopšanu trim gadiem baltalksnim būs par maz. Atkarībā no laika apstākļiem un augsnes īpatnībām, baltalkšņa vietā iestādītais jākopj vismaz trīs gadus divas reizes gadā, tad jāpāriet uz vienu reizi gadā. Pēc esošajiem noteikumiem, iestādīto nepieciešamo kociņu biežība ir krietni mazāka nekā kādreiz. Baltalksnim paliek ļoti daudz telpas, kur augt. Piemēram, eglei vainagi saslēgsies 5–7 gadu laikā, kad būs daudz jākopj. Svarīgi zināt, ko tu gribi no meža, – vai tas ir biznesa avots vai estētiska piedeva īpašumam. Lēmums ir rūpīgi jāizsver, jo audžu nomaīna var arī neizdoties, tad Eiropas nauda būs jāatmaksā atpakaļ.

Vēl viens variants būtu – izkopt baltalkšņu jaunaudzi, izmantojot ES atbalstu, tad varētu nocirst, pieņemsim, jau 20 gadu vecumā. Ja platība ir neliela, gribas kaut ko citu baltalkšņa vietā un ir iespējas pa mežu ņemt kā pa burkānu dobi, tad ar sugu nomaīnu var riskēt. Bet, ja platības ir lielākas, arī risks būs daudz lielāks.”

SAGLABĀ TO, KAS IR AUDZIS

Gunta ģimenes uzņēmumā pamatā strādā ģimenes locekļi, kuri ir gan zāģeri, gan traktoristi, gan ģenerāļi. Cērt gan kailcirtes, gan kopšanas cirtes galvenokārt baltalkšņu audzēs, skatoties, ko būtu vērts saglabāt nenocirstu pamataudzē un paaugā, ciršanas laikā domājot par meža atjaunošanu. Ir vietas, kur izcirtumos vēlams atjaunot mežu ar stādīšanu, tad vērība jāpievērš augsnei, lai varētu veikt pareizu atjaunojamās sugas izvēli. Piemēram, tagad vietā, kur uzkalniņā ir smilšaina augsne, pēc baltalkšņa aug priede.

„Cērtot kailcirtes, skatāmies, kas aug pamežā, atstāj bērzu grupas, ozolu, osi, kļavu, egli. Kad viss nāk no apakšas augšā, sanāk pamatīgs mistrojums. Visam tam, arī no apakšas, nocirstā baltalkšņa atvasājs darbosies kā dzinējspēks, veicinot

saglabāto koku ātrāku tiekšanos uz augšu un arī dabisku atzarošanos.”

ATZAROŠANAS PIEREDZE

Atzarošanas eksperimentus Guntis sāka, studējot toreizējā LLA Mežsaimniecības fakultātes neklātienes nodaļā un vienlaikus strādājot par mežsargu, vēlāk par mežzini Lāčplēša mežniecībā. Pēc tam pieredzi guva, kā uzņēmums sniegt pakalpojumus „Latvijas valsts mežiem”.

Guntis uzskata, ka atzarot ir vērts tikai trīs koku sugas – priedi, egli un bērzu. Priedi var atzarot kaut vai visu gadu, bērzu – dažus mēnešus pēc veģetācijas beigām, vēlāk – līdz pavasarim tikai atmirušos zarus. Ja atzarošanu veic, izgriežot vai izzāgējot dzīvos zarus pavasara pusē, it

sevišķi, ja ziema nav bijusi stabila, pastāv risks, ka zarojuma vietā ieķļūs infekcija, un par skaistajiem finiera klučiem var aizmirst. Egli var atzarot no vasaras otrās puses līdz pavasarim. Tiek uzskatīts, ka no egles atzarošanas nav lielas jēgas, tomēr šis process samazina dzīvnieku bojājumus egļu audzēs, vismaz saimniekam pēc atzarošanas nav jācieš redzēt masveidā bojātas egles.

Atzarošanu var veikt vienā vai vairākos paņēmienos, atstājot ne mazāk kā 1/3 no koka vainaga augstuma. Nelielās platībās, ja ir iespējas, var atzarot, ņemot ne vairāk kā 1–2 mietturus gadā, sausos var ņemt visus. Ir bijuši mēģinājumi atzarot arī apsi, bet ir jautājums – vai tas vajadzīgs?

Kopā ir atzaroti vairāki simti priedžu, egļu un bērzu audžu visā Latvijā, un saimnieks uzskata, ka ir vērts to darīt, jo uzskatāmi redzama atšķirība.

Guntis aizdomājas: „Dzirdēta tēze, ar dažādu juku laiku rezultātā Latvijā koku sugu nomaīņa ir notikusi lielos apmēros par sliktu skuju kokiem. Varbūt ne tik lielos. Nākušas klāt lauksaimniecības zemes, kuras ir apaugušas ar baltalkšņiem, un šie „jaunmeži” samazina jēdzienu par kvalitatīvu mežu sugu izpratnē. Tomēr baltalkšņim ir sava vieta mežā. Tas nav jānīdē ārā kā suga. Bet, ja baltalkšni izvēlas audzēt, jāpdomā, kur to darīt, un jāņem vērā, ka tas prasa kopšanu, tāpat kā jebkura koku suga, lai sasniegtu sev vēlamu rezultātu.”

Rita Dačciora, Sarmīte Grundšteine,
MKPC

AUGOŠU KOKU CIRSMU IZSOĻU PĀRDOŠANAS REZULTĀTI OTRAJĀ CĒTURKSNĪ

Izsoļu portālā www.mezabirza.lv šā gada otrajā ceturksnī – no aprīļa līdz jūnijam, kas ierasti ir mazāk aktīvs cirsmu piedāvāšanā, veiksmīgi aizritējušas 12 izsoles, kurās kopumā izdarīti 217 solījumi. Ņemot vērā, ka jūnija beigās paredzētas vēl pāris izsoles, pirmo pusgadu ceram noslēgt ar 500 solījumiem, kas ir salīdzinoši liels skaits mūsu portālā. 2015. gada pirmajā pusgadā bijuši 190 solījumi, tāpat skaitļi pierāda, ka kļūst arvien izdevīgāk piedāvāt cirsmas izsolē.

Gada otrajā ceturksnī izsolēs cirsmas pārdotas par summu 294 550 euro. To kopējā izcērtamā krāja ir 11 716 m³, kopā 52 ha meža platības. Salīdzinot datus pusgada griezumā, tie ir 27 471 m³ koksnes un

124 ha meža.

Meža biržas izsolēs tiek piedāvātas nelielas mežu cirsmas, to platība vidēji ir četri ha. Aicinu ikvienu meža saimnieku izmantot iespēju iegūt labāko cenu savai cirsmā, izmantojot izsoles priekšrocības. Tas nebūt nav sarežģīti vai dārgi. Pirmajā pusgadā cirsmu pārdevēji kopā ir ieguvuši gandrīz 100 000 euro vairāk, nekā bija norādījuši cirsmu sākumcenā. Lai tas kalpo kā iedrošinājums izmantot virtuālās iespējas!

Izsoļu cenu apskats gada otrā ceturksņa mēnešos:

- Skuju koku cirsmu (skuju koki sastāvā vairāk par 70%) cenas svārstās no 37,32 līdz 45,05 EUR/m³, vidējā svērtā cena 41,19 EUR/m³.

- Jaukto cirsmu (skuju koku īpatsvars 40–60 %) cenu svārstība ir no 25,71 līdz 36,56 EUR/m³, vidējā svērtā cena 30,47 EUR/m³.

- Salīdzinot ar ziemas mēnešiem, pavasarī kritušās cenas lapu koku cirsmām (valdošās sugas: bērzs, apse un melnalkšnis). To cenas bijušas no 15,51 līdz 17,52 EUR/m³, vidējā svērtā cena 16,52 EUR/m³.

- Baltalkšņu cirsmu cenas stabili palikušas pirmo mēnešu līmenī – vidēji 13,10 EUR/m³. **Baudām skaisto Latvijas vasaru un tiekamies Meža biržā!**

Dēzija Gabrāne-Vidze, Mezabirza.lv

UGUNSGRĒKS – NELŪGTS VIESIS MEŽĀ

Ik gadus Latvijā atkarībā no klimatiskajiem apstākļiem izdeg 500 – 600 ha meža, iznīcinot meža ekosistēmu, nodarot zaudējumus koksnes resursiem un radot apdraudējumu iedzīvotāju drošībai un veselībai.

VASARA – MEŽOS UGUNSNEDROŠAIS LAIKPOSMS

Ik gadu, izvērtējot laika apstākļus un mitruma koncentrāciju mežos, Valsts meža dienests (VMD) nosaka ugunsnedrošo laikposmu visā valsts teritorijā, šogad tas ir, sākot no 2. maija.

Šajā periodā ir noteikts īpašs ugunsdrošības režīms mežos. Saskaņā ar ugunsdrošības noteikumiem ugunsnedrošajā periodā mežā noteikti vairāki aizliegumi: nedrīkst kurināt ugunskurus mežā un purvos, atstāt ugunskurus bez uzraudzības, nomest mežā, purvos vai uz tos šķērsojošiem ceļiem degošus vai gruzdošus sērkokciņus, izsmēķus un citus priekšmetus, braukt ar mehāniskajiem transportlīdzekļiem pa mežu un purviem ārpus ceļiem, ekspluatēt mežā, purvos vai uz tos šķērsojošiem ceļiem transportlīdzekļus un citus mehānismus ar bojātu iekšdedzes dzinēja gāzu izplūdes sistēmu u.c.

Tomēr, neskatoties uz aizliegumiem, katru gadu mežos reģistrēti 600 – 700 ugunsgrēki, kuru izcelšanās iemesls 98% gadījumos ir cilvēku neapziņīga rīcība ar uguni.

KĀ PASARGĀT SAVU MEŽU NO UGUNSNELAIMES?

Meža ugunsgrēku rašanās risku palielina sausais un karstais laiks. Tad īpaši jāuzmana sausie un uz kūdras augsnēm augošie meži pilsetu un apdzīvotu vietu tuvumā, kā arī ogošanas un sēņošanas vietās. Viens no pasākumiem būtu regulāra ugunsbīstamo vietu apsekošana un uzraudzība.

Lai pievērstu meža apmeklētāju uzmanību, mežā varētu arī uzstādīt brīdinājuma zīmes. Meža īpašniekam ir tiesības ierobežot fizisku personu pārvietošanos un uzturēšanos savā mežā, norobežojot attiecīgo teritoriju ar pārskatāmiem brīdinājuma uzrakstiem. Biežāk apmeklētās

vietās meža ceļu krustcelēs var ierīkot un uzturēt atpūtas vietu ar kādu soliņu un blakus trauku ar smiltīm, granti vai oļiem drošai izsmēķu nodzēšanai.

PROFILAKTISKIE PASĀKUMI

Lai samazinātu meža ugunsgrēku izcelšanās iespēju un ugunsgrēka gadījumā to varētu sekmīgi nodzēst un samazināt to sekas, speciālisti iesaka veikt tā saucamos profilaktiskos pasākumus.

Viens no drošības pasākumiem, kas kavētu uguns izplatīšanos, ir ierīkot un uzturēt mineralizētās joslas. Tās ieteicams ierīkot vietās, kur lauksaimniecības zeme, autoceļu josla u.c. robežojas ar mežu vai skuju koku jaunaudzi. Speciālisti iesaka mineralizētās joslas ierīkot ne mazāk kā 1,5 metrus platas vietās, kur kūdras slānis nav biezāks par 15 cm. Tās regulāri jāatjauno katru gadu.

Arī apmežojot neizmantotas zemes ar skuju kokiem, īpaši vietās, kur ir liels zāles aizzēlums, savlaicīgi jādomā par ugunsdrošību. Ierīkojot stādījumus, plāno lapu koku piemistrojumu, kā arī, ja platība ir

lielāka par 5 ha, ierīko atdalošās mineralizētās joslas.

Ja izceļas uguns nelaime, svarīga ir pēc iespējas ātrāka piekļuve ūdenim. Ja īpašumā vai tā tuvumā ir kāds dīķis vai lielāks grāvis, ieteicams ierīkot un uzturēt ūdens ņemšanas vietas tā, lai nodrošinātu ugunsdzēsības automobiļu piekļūšanu. Ugunsnedrošajā laikposmā saimniekiem lietošanas kārtībā jāuztur meža ceļi un stigas. Dabiskajās brauktuvēs mežā, kvartālstīgās un grāvju atbērtņēs, kas var tikt izmantotas ugunsdzēsības vajadzībām, izlīdzina risas, novāc apaugumu un pielūžņojumu.

Jāatceras, ka ugunsnedrošajā laikposmā mežā dedzināt ciršanas atlikumus atļauts tikai ar Valsts meža dienesta mežziņa ikreizēju rakstisku atļauju, kā arī nav atļauts bez saskaņošanas ar Valsts meža dienestu veikt jebkuru dedzināšanu, kas, radot dūmus, var maldināt uguns novērošanas darba veicējus. Bet paaugstinātas bīstamības apstākļos jāpārtrauc meža darbi.

JA IZCĒLIES MEŽĀ UGUNSGRĒKS

Latvijā meža ugunsdrošības uzraudzību, meža ugunsgrēku atklāšanu un ierobežošanu visos mežos neatkarīgi no īpašuma veida un piederības nodrošina VMD. Meža ugunsgrēku dzēšanā piedalās arī Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests (VUGD).

Gadījumā, ja ir izcēlies ugunsgrēks, neuzmanīgi rīkojoties ar uguni vai no ugunsкура, uzreiz pēc iespējas ātrāk tas jāmēģina nodzēst, sitot liesmas slīpiem sitieniem izdegušā laukuma virzienā ar zariem, meijām vai kādu citu pieejamu nedegošu priekšmetu.

Jāaprotams, ka uguni nodzēst nav iespējams, nekavējoties jābrīdina apkārtējie un jādodas uz drošu vietu. Lai ugunsdzēsēji pēc iespējas ātrāk atrastu degšanas vietu, var pabrukt pretī ugunsdzēsēju mašīnai un izlikt norādes. Jo ātrāk notikuma vietā ieradīsies ugunsdzēsēji un uzsāks dzēšanu, jo ātrāk tas tiks likvidēts un degšanas nodarītais postījums būs mazāks.

Pamanot mežā ugunsgrēku, nekavējoties jāzvana pa tālruni 112!

Informāciju apkopoja un sagatavoja
Sarmīte Grundšteine, MKPC

Vasara ir laiks, kad uzkrājam enerģiju un smēlamies spēku no dabas, kā arī cenšamies šo to sarūpēt ziemei.

Jau no seniem laikiem ikvienā ģimenes aptiecinā ir bijušas dažnedažādas tējas. Dzirdēts, ka tieši mums nepieciešamie augi atrodami turpat ap mūsu māju un dārzā, tikai jāieskatās. Pirms tēju vai drogu ievākšanas der vēlreiz pārlasīt kādu ārstniecības augu grāmatu vai citur pieejamu informāciju. Naudz par svarīgāko.

ĀRSTNIECĪBAS AUGU VĀKŠANA

Ievācot ārstniecības augus, vispirms jāatceras, ka galvenais noteikums ir saudzēt dabu. Nedrīkst iznīcināt, bojāt un postīt valsts aizsardzībā esošās un iznīkstošās augu sugas. Ievākt drīkst tikai tik daudz augu lakstu, ziedu, augļu un sakņu, lai netiktu traucēta to dabiskā atražošanās, saudzīgi jāizturas pret dabu. Augus vienā un tajā pašā vietā atkārtoti var vākt tikai pēc audzes atjaunošanās.

Augus nav ieteicams vākt autoceļu, rūpnīcu, dzelzceļu, fermu un izgāztuvju tuvumā. Tāpat neiesaka vākt stipri apputējušus, kukaiņu un parazitāro sēņu bojātus augus un to daļas.

Pirms augu vākšanas jāiemācās atšķirt ievācamos augus no radniecīgiem augiem. Vācot indīgos augus, jāievēro darba drošības pasākumi, tos nedrīkst vākt bērni.

Jāzina, kādas auga daļas kādā attīstības posmā vislabāk ievākt. Lapas un lakstus ievāc īsi pirms ziedēšanas vai ziedēšanas sākumfāzē, izņemot miltenes un brūklenes, ko vāc pavasarī līdz augu ziedēšanai vai rudenī pēc augļu nogatavošanās. Ārstniecības augi jāvāc sausā, saulainā laikā pēc rāsas nožūšanas līdz pusdienlaikam, izņemot staipekņu sporas un dažus sausos augļus, piemēram, ķimenes, kuri sausā laikā izbirst, vai vēlā pēcpusdienā. Pusdienlaikā vāktā droga ātrāk sablīvējas, samelnē vai pat sasūt.

Lapas vāc ar rokām vai augu lakstus nopļauj un lapas nolasa. Ievāktās lapas nedrīkst saspiest. Tās jāliek grozos vai kastēs, lai novērstu sakaršanu un bojāšanos.

Ziedi. Kultivējamo augu ziedkopas (kumelītes, kliņģerītes) drīkst vākt ar speciāliem grābekļiem un sukām. No tām atlasa citu augu piemaisījumus. Ziedus no krūmiem un kokiem var vākt, nogriežot ar dārza šķērēm sīkos zariņus, no kuriem ziedus pēc tam nolasa ar rokām.

ŽĀVĒŠANA

Viens no plašāk izmantojamiem paņēmieniem drogu saglabāšanai ir žāvēšana, kuras laikā augu daļas atbrīvojas no mitruma un līdz ar to pārtrauc visus bioķīmiskos procesus, kas noris svaigos augos fermentu ietekmē, neļauj savairoties baktērijām un pelējumam.

Tikko savāktajos augos vai to daļās mitruma saturs ir 60–85%, pat 95%. Augus žāvē, līdz tie satur tikai 8–16% mitruma, bet ne līdz absolūti sausai masai, jo tad tie uzsūc mitrumu no apkārtējā gaisa. Eksperimentāli pierādīts, ka fermentu aktivitāte zūd vai pavājinās, ja drogu strauji žāvē 50°C temperatūrā. Tējas, kuru sastāvā ir ēteriskās eļļas, parasti žāvē zemā temperatūrā (25–45°C). Lielāko daļu ārstniecības augu var žāvēt parastos apstākļos. Žāvēšanai var izmantot māju bēniņus, šķūņus, nojumus, var žāvēt arī atklātā, noēnotā vietā vai izmantot speciālos žāvējamos aparātus.

Pirms žāvēšanas savāktās augu daļas izber plānā slānī uz tīra audekla, sieta, papīra vai saplākšņa, sargājot no tiešiem saules stariem un rāsas iedarbības. Uz 1 m² platības var iz-

kliedēt līdz 0,5 – 1 kg ziedu, līdz 1 kg lapu un lakstu. Žāvēšanas ilgums atkarīgs no gaisa temperatūras un relatīvā mitruma. Labos apstākļos vasarā drogas var izžāvēt 3–14 dienās atkarībā no to veida. Žāvēšanas laikā drogas, uzmanīgi pārcilājot, samaisa, lai tās izžūtu vienmērīgi. Ziedi un lapas paberzti viegli pārvēršas pulverī.

UZGLABĀŠANA UN LIETOŠANA

Mājas apstākļos drogas glabā audekla vai papīra maisiņos, skārda kastītēs vai stikla traukos. Zāļu sieva Līga Reitere iesaka tējas glabāt linu maisiņos, un tās ir derīgas no 9 mēnešiem līdz 2 gadiem.

Pirms tējas gatavošanas lapas, lakstus, saknes, sakneņus, mizas un gumus sagriež vai saberž. Ziedus un ziedu kurvīšus var arī nesmalcināt, izņemot liepziedus, kas jāsagriež. Gatavojot kompleksās tējas, katru droga jāsamalcina atsevišķi un pēc tam rūpīgi jāsamaisa kopā līdz viendabīgai masai. Sagatavotās drogas jāuzglabā labi noslēgtos traukos tumšā vietā. Tautā par tēju sauc dzērienu, ko pagatavo no sasmalcinātās drogas vai drogu maisījuma, kuru aplej ar verdošu ūdeni, pāris minūšu vāra, tad uzliek traukam vāku un atstāj ievilkties. Pēc atdzišanas tēju izkāš caur sietu un lieto aukstu vai siltu.

Rakstā izmantotā literatūra: H. Rubine, V. Eniņa. „Ārstniecības augi”, Zvaigzne ABC – 2004.

Rita Daščiora, MKPC

Vīgrīze

KAITĪGO UN AUGIEM BĪSTAMO ORGANISMU APSEKOJUMU PROGRAMMA

Mežsaimniecībā galvenokārt tiek runāts par kaitīgajiem organismiem, kas ietekmē koksnes kvalitāti, bet mazāk zināmi ir augu **karantīnas organismi***. Tomēr tieši šiem organismiem būtu jāpievērš pastiprināta uzmanība, jo tiem nav dabīgo ienaidnieku, līdz ar to šo organismu ieviešanās var radīt lielus ekonomiskos zaudējumus. Vienīgais veids, kā cīnīties ar šiem organismiem, ir īstenot **fitosanitāros pasākumus**.

Valsts augu aizsardzības dienests (VAAD) 2015. gadā uzsāka Eiropas Komisijas līdzfinansētās **Kaitīgo organismu un augiem bīstamo organismu klātbūtnes apsekojumu programmu**. Šīs programmas ietvaros tika veiktas pārbaudes lapu un skuju koku mežos, parkos uz apstādījumiem.

Kopumā šo pārbaudžu ietvaros tika apsektas 1194,3 ha lielas mežu platības un noņemts 1851 paraugs. 2015. gadā VAAD, veicot pārbaud-

des konstatēja un Nacionālajā fitosanitārajā laboratorijā (NFL) pirmo reizi identificēja šādus organismus:

● **Zirgkastaņam** – *Pseudomonas syringae* pv. *Aesculi* Zemgales reģionā. Baktērija inficē zirgkastaņu (*Aesculus*) ģints pārstāvjus. Pirmie infekcijas simptomi: stumbra mizas bojājumi pie sakņu kakla vai apmēram viena metra augstumā virs tā. Bojājumu vietās pavasarī izdalās tumšs, bet caurspīdīgs, staipīgs eksudāts. Raksturīga mizas plaisāšana, zem tās var būt oranži brūns krāsojums;

● **Ošiem** *Hymenoscyphus fraxineus* (*Chalara fraxinea*) visos Latvijas reģionos. Saimniekaugi ir ošu dzimtas *Fraxinus* spp. koki. Pirmie infekcijas simptomi: mazi, nekrotiski laukumi, kas parādās uz koku lapām un mizas. Vēlāk tie paplašinās, izraisot lapu novīšanu un koku vainaga izretināšanos, vēlāk koka pilnīgu nokalšanu;

● **Melnalkšņiem** *Phytophthora alni* Rīgas reģionā. *Phytophthora alni* izraisa nopietnu alkšņu (*Alnus* spp.)

saslimšanu. Biežāk tiek inficēts melnalksnis (*Alnus glutinosa*), retāk baltalksnis (*Alnus incana*). Raksturīgie simptomi ir: vērojama lapu dzeltēšana un koku vainagu izretināšanās. Uz stumbru mizas, tuvāk zemsedzei, veidojas melni, nekrotiski plankumi „darvas pleķi”, no kuriem izdalās eksudāts. Infekcijai pastiprinoties, koki vairumā gadījumu aiziet bojā (3.att.);

● **Gobām** *Aproceros leucopoda* Latgales reģionā. Zāglapsenes saimniekaugi ir gobu (*Ulmaceae*) dzimtas augi. Pazīmes: zāglapsenes kāpuri veido zigzagveida bojājumus lapu malās. Vēlāk tiek bojāta visa lapas plātne, bieži atstājot tikai lapas dzīslas. Kāpuru bojājumu rezultātā saimniekaugam nobirst lapas, samazinās tā vitalitāte. Iespējama arī zaru nokalšana.

Alise Valdēna, VAAD

*Augu karantīnas organismi – kaitīgie organismi, kuri valstī nav sastopami, bet to attīstībai ir labvēlīgi apstākļi vai arī tie ir ierobežoti izplatīti, bet tiek aktīvi apkaroti. Augu karantīnas organismi var radīt lielus ekonomiskos zaudējumus, un tiem nav dabīgo ienaidnieku.

Zirgkastaņa

Foto: A. Grossert

Osis

Foto: Corbis

Melnalksnis

Foto: A. Valdēna, Francois Renault

Goba

Foto: NFL, J. Mihailova

IZDOTA GRĀMATA “MEŽAM VELTĪTI MŪŽI”

Ar izdevniecības „Divpadsmit” gādību nākusi klajā ilgi gaidīta, lolota un ar daudz cilvēku līdzdalību un entuziasmu daudz gadu gaitā tapusi grāmata „Mežam veltīti mūži”. Grāmatā apkopota informācija par 759 mežkopju dzīvēm un devumu Latvijas mežam, un reizē ir arī meža vēsture. Grāmatas veidotāji nolēmuši savu darbu turpināt. Pēc grāmatas „Mežam veltīti mūži” pēdējā eksemplāra realizācijas grāmatas informācija un papildinājumi tiks ievietoti interneta mājas lapā. Grāmatas izdevēji lūdz iesūtīt redakcijai pamanītās neprecizitātes, papildinājumus, fotogrāfijas un dokumentus. Izdevēji cer sagaidīt aprakstus un ieteikumus arī par personām, kuras nav iekļautas grāmatā.

Par grāmatu var interesēties, sazinoties ar tās **redaktori Judīti Putāni**.

Adrese: Saules prospekts 5a, Ogre, LV 5003, e-pasts: divpadsmit@inbox.lv, mob. tālr. 28649138

Izdevējs: **SIA LLKC Meža konsultāciju un pakalpojumu centrs**,
Izdevumu iespēšanai sagatavoja Sarmīte Grundšteine, tālr. 63050477, mob. 29133563
Makets: Liega Ozola
Adrese: Rīgas iela 34, Ozolnieki, Ozolnieku pag., Ozolnieku nov. LV-3018

LLKC MEŽA KONSULTĀCIJU PAKALPOJUMU CENTRS

Rīgas iela 34, Ozolnieki, Ozolnieku pag., LLKC
Ozolnieku nov. LV3018
Tālr. 63050477, fakss 63022264
e-pasts: mkpc@mkpc.llkc.lv
www.mkpc.llkc.lv

VIETA	Vārds, uzvārds	Tālrunis
Sigulda	Laila Šestakovska	28323647
Liepāja	Uldis Šēnbergs	29285111
Saldus	Alda Velvere	20222041
Krāslava	Jānis Dzalts	26459513
Limbaži	Jānis Zvaigzne	28307178
Ludza	Ludvigs Karvelis	29411165
Madona	Mairita Bondare	28381176
Preiļi	Astrīda Rudzīte	26410476
Rēzekne	Valda Brice	28692818
Iecava	Agris Kauliņš	26498315
Aizkraukle	Jekaterina Blaua	26534704
Jēkabpils	Jānis Sēlis	26465432
Jelgava	Ieva Doniņa	26352648
Dobeles	Sergejs Repņikovs	29283108
Gulbene	Linda Muceniece	26314426
Kuldīga	Valdis Usne	26438175
Talsi	Linda Spade	25468419
Valmiera	Andris Virs	26108426

Apmācību centrs
“Pakalniņi” Danuta Kiopa 26141853